

DOBYTEK (270) *sb m*

o oraz e jasne.

sg *N* dobytek (37). ◇ *G* dobytka (56), dobytku (20); -a *BielKom* (2), *BielSpr* (3), *BielRozm*, *KlonWor*; -u *SeklKat*, *Leop* (2), *BibRadz*, *Prot*, *SienLek*, *BudBib* (3), *SkarŻyw*, *StryjKron* (5), *GostGosp* (2), *SarnStat* (2); -a :-u *BielKron* (49:1). ◇ *D* dobytku (5), dobytkowi (4); -u *KrowObr*, *ArtKanc*; -owi *BielKom*, *BielSpr*, *GostGosp*; -u : -owi *BielKron* (3:1). ◇ *A* dobytek (55). ◇ *I* dobytki(e)m (15). ◇ *L* dobytku (6). ◇ *pl N* dobytki (5). ◇ *G* dobytków (12); -ów (1), -(o)w (11). ◇ *D* dobytk(o)m (3). ◇ *A* dobytki (33). ◇ *I* dobytki (14), dobytkami (1) *StryjKron*. ◇ *L* dobytkach (4); -ach (3), -(a)ch (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVII(XVIII) – XVIII w.*

1. *Bydło, zwierzęta domowe; iumentum Mymer*¹, *BartBydł* (251) : ij zális ty więtfly nas oyttza náffégo Iakoba/ ktory nám dál tę ftudnią/ a pil lám s niey/ ij fynowie iego ij dobytek iego. *OpecŻyw* 50; *Mymer*¹ 26v; *Iumentum*, *klyvsyą*, *vel omne animal*, *quo laborant*, *dobytek BartBydł* 77b; *FalZioł* I 113c; *LibLeg* 6/156v [2 r.], 11/134; *RejPs* 116v; *SeklKat* G, Gv, N2; *BielKom* B8 [2 r.]; Y zbudował Noe ołtarz Pánu/ á wziąwłzy ze wśzytkich dobytkow [*pecoribus*] y ptakow czyftych/ ofiárował ná ołtarzu ofiárę zupełną. *Leop Gen* 8/20; Zbuduyćiefz thedy miáftá dziatkom wálfym/ á chlewy y obory owcam y dobytkom [*ovibus ac iumentis*] wálfym *Leop Num* 32/24, *Gen* 36/6, 46/32, *Ios* 1/14, 3.*Reg* 18/5, 4.*Reg* 3/17 (9); *BibRadz Gen* 12/5, 47/1, *Ex* 10/9, 2.*Esdr* 9/37, *Ez* 38/13; Hiftoria wylicza ie⁸⁰ dobytek/ iż miał owiec liedmtyfięcy/ wielbładow trzy tyfiące/ wołow iazm pięć let/ oflic tákież. *BielKron* 27v; Iowifz niewiedząc iáko kniey przyść/ przemienił fie w wołu cudnego/ chodził miedzy dobytkiem gdzie pány igrály. *BielKron* 271; Thego roku w Polfzce byłá wielka žimá/ y głod dla zdychania dobytká od głodu *BielKron* 388, 4v, 5, 5v, 15, 36v (94); *Prot* C4; *SienLek* a3; Corki/ fyny/ fkárby/ y dobytek/ Zápędzono iuz do Turek wśzytek. *BielSat* G2, G; *BielSpr* 48v [2 r.], 54, 66v, 69; *BudBib Gen* 29/7, 1.*Par* 7/21, 2.*Esdr* 9/37, *Ier* 49/32, I 429b *marg* (7); *WierKróc* A4; Zebyfmy iáko práwi Sámárytanowie ránnego nie odbiegáli: ále go na fwoy dobytek w ładziwłzy/ do iedności domu iednego/ w ktorym fię choroby tákie lecżą/ przynośili. *SkarJedn* 380; *SkarŻyw* 212, 283, 403 [2 r.]; *StryjKron* 6, 161, 350, 370, 432 (8); *ReszPrz* 113; *BielSen* 15; *KochSob* 70; *ArtKanc* T11v; *BielRozm* 28; *Depeculor* – łupię, kradnę, dobitek gwałtem odpędzám. *Calep* 307a; Bo kędy ftádá bydlá fą/ owiec/ y infzych dobytkow doftátek/ tám iuz rola rodži/ żywność wśzyftká ieft/ y domowy doftátek/ y pieniądze fpore. *GostGosp* 6, 16, 72, 88 [2 r.], 110 [2 r.], 114 (11); *WujNT Ioann* 4/12; *SarnStat* 293, 673, 1160 [2 r.]; *CzahTr* D4v; *KlonFlis ded* A4; Odbieży białągłowá krośien y kądziele: Nie opátrzy dobytká/ márchwie nie wypiele. *KlonWor* 48, 22, 24.

W porównaniach: (5): Gorfzyś ięfzczę [*Bachusie*] niż dobytek/ Boś vtonął w drożdżach wśzytek *BielKom* F; Daley dobrze zaiechalifmy do drugiey krainy/ gdzie był lud profthy iako dobytek/ wśzakże dobry y lutościwy. *BielKron* 447v, 461v; *BielSpr* b4; *HistHel ktv*.

Zwroty: »paść dobytek« [*szyk zmienny*] (11): *LibLeg* 6/157; Iábál drugi fyn od żony Selle napirwey wynálazł namioty/ pod ktoremi fiadali páfąc dobytki. *BielKron* 4v; M^Axyminus Cefarz rodem s Trácyey/ ten z młodych lat páfł dobytek/ przeto iadał y pił dobrze. *BielKron* 151v, 6, 16, 48v, 275v [2 r.], 324, 438v; *BielSpr* 69.

»paść dobytkiem« (1): yakom ya nyepasl konnmy krovamy hy hynem dobythkem zytha psenydze yaczmyenyv [...] na hymyenyv sliachathnego augvsthyna swoley pogrosewskiej *ZapWar 1528 nr 2422*.

Wyrażenia: »czysty dobytek« = *czworonożne zwierzęta przeżuwające, z rozdzielonymi kopytami, których mięso wolno spożywać według prawa Mojżeszowego* (2): Ani tłuściości áni krwie nie iedzcie okrom rybiey/ áni tłuściości dobytká czyłtego nie ofiárnego według niektórych [*Vulg Lev 7/25*]. *BielKron 36v, 36v marg.*

»domowy dobytek« (3): Ziemiá w Szkociey więtszą częścią iest fiarczana/ w pułzczách żwierzuz rozmáitego dofyć y domowego dobytká *BielKron 277; SarnStat 675 źp; KlonWor 25*.

»mały dobytek« (1): Vrodzay w niey [*w Hassonii*] nie wżędzie dobry/ bo wiele kráiów piałecznych/ ále dobytká máłego wiele chowáią w they ziemi. *BielKron 290*.

»nieczysty dobytek« = *zwierzęta, z których mięso jest zakazane do spożywania według prawa Mojżeszowego, nierytualne* (1): Mięła áby nie pożywáli nieczyłtego dobytká/ ale ktore łá czyłte/ iáko Woł/ Owca/ Kozá [...] y ine kthore żuiá á maiá łoy w łobie y kopytá rołpadłe [*Vulg Lev 11/3*] *BielKron 36v*.

»niemy dobytek« (3): Ktory piłmo waży lekce/ Czytáiących łuchác nie chce/ Iest podobien ku głuchowi/ (*kust*) A (-) Y niememu dobytkowi *BielKom Av; KrowObr 200; BielKron 334*.

»dobytek rogaty« (1): Miodu ma dofyć tá [*moskiewska*] kráiná y dobytká rogátego *BielKron 430*.

»dobytek (s)pokojny« = *zwierzęta składane na tzw. ofiarę pojednania* [*szyk 1:1*] (2): [*Iozue*] wczynił ofiárę z dobytká pokojnego [*Vulg pacificas victimas Ios 8/11; ofiary zapokojne Wujek*] *BielKron 48, 32v*.

Szeregi: »bydlę (*a. bydło*) i dobytek« = *pecora et (ac) iumenta Vulg* [*szyk 8:1*] (9): A Synowie Ruben y Gad/ bárzo wiele bydlá mieli/ y wżelákiego dobythku práwie bez liczby. *Leop Num 32/1, Lev 25/7, Num 32/26; BielKron 280; BudBib 2.Par 32/29, I 429b marg; SarnStat 644, 675; [pomijam]* Wżego rodzáiu bydlá/ y dobytków cíżby *GosłCast 17*.

»(tak) człowiek i (jako) dobytek« (5): A także pułzczęli mor w ziemię onę á wyleię gniew moy ku pomordowániu iey/ thák iżbych z niey wyniłczył człowieká y dobytek [*homines et iumenta*]. *BibRadz Ez 14/19 [przekład tego samego tekstu BielKron 30], Ez 14/13, 17, 21; BielKron 30*.

»lud i (jako) dobytek« (5): Woýfko ich [*Niemców*] wżło z wielką korzyścią w cáłości iákies przed tym nie miewáli/ bo przez wieści przyłzli ná gęłty lud y dobytek. *BielKron 416, 97, 365; Gdy to włýłżał Iákob/ bárzo łię przelękl/ y rozdzielił swoy lud y dobytek ná dwa hufce. SkarŻyw 347; StryjKron 737*.

»(tak) ludzie, (i, jako, jako i itp.) dobytek« [*szyk 21 : 1*] (22): *BibRadz Ez 25/13; Sítáło łie tedy o połnocy iż Pan Bog zaráził wżytke pirworodłtwo w Egipłkim krolełtwie/ ták z ludzi iáko z dobytká BielKron 30; Potym do Rzymá ciągnąc miáłtá Sene záłożył dla zefłzłych ludzi swoich y dobytká BielKron 61v, 29v, 30v, 148, 351v, 363v (13); HistHel B3; StryjKron 712; CzahTr D4*.

»dobytek albo majątność« (1): Ktore łá grzechy przeciw tému [*dziesiątemu*] przykazaniu? Odpowiec. [...] żedać zdradą albo ynim złym obyczaiem dobytku albo majątnoocy iego *SeklKat N2*.

2. Majętność, nieruchomości, sprzęty domowe; possessio, substantia PolAnt (19) : *SeklKat* Nv; Ty to ieńce zadržymał Darius w ciemnicy/ bo byli fláchetnego rodzáiu/ á ich dobytki flugam fwym rozdał. *HistAl* F6v, E6; Wrociwfy fie Nábchodnozor do Bábilonu z ludem Zydowłkim/ y s korzyćciá wielką írebrá y złotá/ dobytká/ y z nacźynim kościelnym. *BielKron* 95v, 30v, 275, 276v, 372, 407; *HistRzym* 27v [3 r.]; Y wnetze tey godziny rofkazał bráćiey/ áby mu dobytek nágotowáli *SkarŻyw* 212, 244; á nábrawfy okwitość rozmáitych łupow/ dobytku y więźniow [...] do Litwy fie wroćił. *StryjKron* 406, 406.

Szeregi: »majętność i dobytek« (1): TEdy Dawid zebrał do Ieruzálem wżytki Kfiążetá Izráelfkie [...] y przełożone wżytkiey máiętnoćci y dobytku [*substantiae et possessionibus*] Dawidowego y fynow iego *BibRadz* 1.Par 28/1.

»skarb i dobytek« (2): Aiáx Telámońki pobrał miáltá známienite Troianom [...] gdzie wiele fkárbow y dobytká nábráli/ bez żadnego odporu. *BielKron* 57v; *CzahTr* H3d.

Synonimy: 1. *bydlę, bydło, stado, trzoda*; 2. *majętnostka, majętność, skarb, statek*.